

noll27

AKTUELLT MAGASIN OM BIBLIOTEKSFRÅGOR
FRÅN KULTUR I VÄST

Program- verksamhet

NU MED
FLER
SIDOR!

ATTRAKTIV PARTNER
Medborgardialog på Dokk1

21

FOTBAD OCH BOKPRAT
Gemensam versamhet vänder
dålig trend

7

noll27.se

Program- verksamhetens betydelse

Foto: Per Groth

Programverksamheten är en omistlig del av folkbibliotekets verksamhet. Den blir allt viktigare – och enskilda program blir oftare ifrågasatta. Folkbiblioteken behöver än mer strategiskt planera och genomföra sin programverksamhet.

Enligt bibliotekslagen ska biblioteken bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Och man ska främja litteraturens ställning och kulturell verksamhet. I förarbetena till bibliotekslagen står att biblioteken ska bidra till att främja delaktighet i samhällslivet genom att fler får förutsättningar att delta i det offentliga samtalet. Demokratin ska befästas och fördjupas genom att individer får goda förutsättningar för fritt åsiktsutbyte och diskussion om gemensamma angelägenheter. Folkbiblioteksmanifestet ger också folkbiblioteken uppgiften att stödja muntlig berättartradition. Det är lätt att se att folkbiblioteken behöver en rik och mångfacetterad programverksamhet för att lyckas med sitt uppdrag. Böcker och medier behöver kompletteras med tillfällen där de kan sättas i sammanhang, presenteras, fördjupas, debatteras och diskuteras. Och livsöden, samhällstendenser, händelser och aktuella frågeställningar som saknar sin litteratur behöver en arena för upplysning och diskussion. För allt detta och mycket mer spelar programverksamheten stor roll.

Programverksamhetens betydelse märks också i statistiken. 2017 genomförde folkbiblioteken i Sverige nära 144 000 aktivitetstillfällen.

Programverksamheten lockar tveklöst besökare och spelar stor roll för människors användning av biblioteken. Samtidigt som programverksamheten växer finns tendenser att enskilda programpunkter blir ifrågasatta och att bibliotek kritiserar för olika program. Det händer också att bibliotek kritiserar för att man sagt nej till att arrangera vissa program

med hänvisning till olika övergripande kommunala policies, till exempel att kommunen inte ska medverka i arrangemang av politisk, religiös eller opinionsbildande karaktär. Folkbiblioteken måste ha mandat att självständigt, med bibliotekslagens uppdrag för fri åsiktsbildning som utgångspunkt, planera, göra urval och genomföra sin programverksamhet. Om kommunala lokaler i biblioteket hyrs ut till ett arrangemang som biblioteket inte valt att vara arrangör/medarrangör till måste det tydligt framgå att programmet INTE är en del av bibliotekets programverksamhet utan just en lokalupplåtelse.

Det synsättet i sin tur kräver ökad medvetenhet kring ”urval” av program och att folkbiblioteken och dess ledningar tydligt kan motivera varför ett program genomförs eller varför det valts bort. Det finns några centrala utgångspunkter. Biblioteken ska främja fri åsiktsbildning och verksamheten ska präglas av öppenhet för olika perspektiv samt stå fri från censur. Biblioteksverksamheten ska också präglas av allsidighet och kvalitet samt vara anpassad efter användarnas behov. Allt detta har betydelse för programverksamheten och måste vara vägledande i planerandet och genomförandet.

Den viktiga frågan att ställa är: är det här programmet något som användarna behöver för att deras fria åsiktsbildning ska främjas? Biblioteken är ju i första hand en arena för individers fria åsiktsbildning och informationsfrihet – inte en arena för den som mest av allt vill yttra sig för sin egen eller sakens skull. ■

NICLAS LINDBERG

Bibliotekschef/Stadsbibliotekarie, Västerås stadsbibliotek

PREMIÄR 6 AUGUSTI KL 19.00
GUDRUN
KONSTEN ATT VÄLA HÄLSA

OPERA PÅ BIO
FRÅN NYTT NYH 2014

Med Jenny
**SIMSON
OCH DELILA**

OPERA PÅ BIO
FRÅN NYTT NYH 2014

Ferdin
TRUBADUREN
Anna Renholm - Daniel Montanari

**Sagor på
minoritetsspråk**
Lyssna på sagor på våra fem nationella minoritetsspråk.

Robert Svedin
Di holländska prinsan (jiddisch)
Måns Klipp (marockn)
Ramon Parancich (romn)
Mikaela Kinnunen (jarmn)

**BARN
RADION**

De behövande
av Helena von Zweigbergk

**LOUISIANA
LITERATURE**

**MALMO
SJUNG I
DET UERGLIGA**

**RETRAS
FESTIVAL**

**VILJE DU ÖVA SVENSK?
KOM PÅ SVENSKA!**

Tingsten med Arvika Tango
Gratis tango i Malmö
Linhusvägen 111, buss nr 7 från Malmö C,
Strångårds Gårdsgränd (10 min) + 4 min gång

**Argentinisk tango
Gratis Prova på!**
Lördag den 19
kl 14.00 - 16.30
Lär dig grunderna i
Argentinisk tango och ha
det roligt med nya vänner.
Förhoppningsfullt att dansa med Arvika
Tango kl 16.30.
För mer information
www.tangostaden.se
argentinisk@tangostaden.se
Tel: 0709 196 036
0703 884 848

Foto: Helén Andersson

Innehåll Nr 3 | 2018

Programverksamhetens betydelse

Niclas Lindberg om programverksamhet på bibliotek

2

Allt syns inte i statistiken

Aktuell statistik visar att bibliotek är mer än bokhyllor och utlåning

5

Fotbad och bokprat på Bibblan och Bubblan

Gemensam verksamhet vände dålig trend

7

Spindel i nätet

Arrangörskoordinatorn har koll på programmet

9

Tydliga riktlinjer

Problematiken runt utyrning av bibliotekets lokaler

11

Folkbibliotekens identitet

Om en reflekterande BHS-uppsats

14

Utblick – Malta

Volontärer förvaltar Maltas historiska arv

16

Attraktiv partner

Medborgardialog på Dokk1 i Aarhus

21

Arrangörskonsulenter ger råd

Några tips till arrangören

23

Prisad samverkan

Författarnas bästa bibliotek

24

Författarens arena

Två författare om upplevelser på bibliotek

27

Samarbete med fokus på publiken

Marks kommun jobbar med nya samarbeten och arenor

29

Profilen Katti Hoflin

Ny busig kulturchef

30

Fyra frågor till fyra bibliotek

Om programverksamhet

34

noll27

BIBLIOTEKSMAGASIN NOLL27 GES UT AV KULTUR I VÄST SOM ÄR EN FÖRVALTNING INOM VÄSTRA GÖTALANDSREGIONEN. NOLL27 SKA FRÄMJA BIBLIOTEKSUTVECKLING GENOM ATT GE KUNSKAP, INSPIRERA, PROBLEMATISERA SAMT SKAPA DIALOG OCH DEBATT KRING BIBLIOTEK OCH AKTUELLA BIBLIOTEKSFRÅGOR. NAMNET NOLL27 HAR EN LÄNK TILL KLASSIFIKATIONSSYSTEMET DEWEY DÄR KODEN 0.27 ÄR KODEN FÖR ALLMÄNNA BIBLIOTEK, ARKIV OCH INFORMATIONSCENTRUM.

KONTAKT

NOLL27

KULTUR I VÄST

405 44 GÖTEBORG

TEL: 031-333 51 00

REDAKTIONEN@NOLL27.SE

WEBBPLATS

NOLL27.SE

ANSVARIG UTGIVARE

HELÉN ANDERSSON

REDAKTÖRER

HELÉN ANDERSSON

ELISABETH EKSTRÖM

REDAKTIONSRÅD

BIBLIOTEKSGRUPPEN,

KULTUR I VÄST

ART DIRECTOR &

GRAFISK FORM

KERSTIN STRÖMBERG

OMSLAG/FOTO

PHOTOSPIN.COM

TRYCK

CELA GRAFISKA

ISSN-NUMMER 2002-4649

ADRESSÄNDRING

PRENUMERATION

NOLL27.SE

PRENUMERATION@NOLL27.SE

Allt syns inte i statistiken

TEXT: LARS NICKLASON

Programverksamheterna på svenska bibliotek har ökat. Framför allt satsas det på läsfrämjande, på barn och unga och på IT-kurser. Sveriges nationella biblioteksstatistik, som är unik i världen, visar med all tydlighet att svenska bibliotek är så mycket mer än bokhyllor och utlåning.

– Det är viktigt att påpeka att folkbiblioteken har helt annan roll idag än tidigare. Och förändringen har gått snabbt, säger Cecilia Ranemo, statistikansvarig på Kungliga biblioteket, KB.

Hon har själv utvecklat statistikverktyget som visar det i siffror. Det är unikt. Vad Cecilia Ranemo vet är det bara i Sverige vi kan utläsa hur många och vilka programverksamheter som förekommer. Sedan 2015 har aktiviteterna, som det heter i statistiken, ökat med nio procent till totalt 144 000 hos folkbiblioteken.

– För att räknas som en aktivitet måste bibliotekspersonal vara involverad. Annat som förekommer i bibliotekens lokaler, men som anordnas av andra aktörer, till exempel studieförbund och föreningar, räknas inte.

Fokus

Cecilia Ranemo tror framför allt att de ökande aktiviteterna har med den nya bibliotekslagen från 2014 att göra.

– Den har skärpt upp vad man ska fokusera på, att man ska satsa på barn och unga, personer med utländsk härkomst, personer med funktionsnedsättning och så vidare. Och det kan vi se att folkbiblioteken har anammat. De lägger mycket av sina personalresurser på aktiviteter för att uppfylla uppdragen som numera är specificerade i bibliotekslagen.

Det är framför allt läsfrämjande aktiviteter och sådant som rör IT-kompetens som ökat. Här syns satsningar på nyanlända, framför allt genom alla språkcaféer som startats. I statistiken hamnar de under kategorin ”övriga aktiviteter” som ökat med 20 procent på två år.

– Jag tror språkcaféerna står för det mesta av ökningen. Jag tror inte det finns en enda kommun som inte har haft ett. Folkbiblioteken har varit väldigt snabba på att fånga upp nyanländas behov.

Kurser och annat som ska främja IT-kompetensen hos användarna har ökat markant med 25 procent på två år, från 9 000 aktiviteter till 12 000.

– Det är inget som överraskar. Regeringen satsar ju på det här, lägger till exempel 25 miljoner om året på projektet Digitalt först för att utbilda bibliotekens personal på IT-området så att de i sin tur kan hjälpa användarna. På biblioteken får man också väldigt mycket frågor på folks privata tekniska utrustning. Numer är det en del av arbetet att visa hur mobiltelefoner och annat fungerar.

Barn och unga

Statistiken visar också tydligt att det satsas på Sveriges framtid. Inte mindre än sex av tio aktiviteter är riktade till barn

och unga. Verksamheter som rör IT och internet för unga har till exempel dubblerats på två år, men de flesta aktiviteter har med läsfrämjande att göra.

– Man har oftast inte avsatt speciell personal för barn men lyckas ändå göra satsningar. Via Kulturrådet kan man söka bidrag. I år fördelar de ju till exempel 225 miljoner kronor på uppdrag av regeringen i satsningen Stärkta bibliotek, säger Cecilia Ranemo.

Fast de pengarna har förstås inte påverkat statistiken ännu, förklarar Lotta Biörnstad, chef för enheten för litteratur och bibliotek på Kulturrådet.

– Vi har också ett stöd till läsfrämjande verksamhet som bibliotek kan söka. Men det har vi haft länge och ungefär på samma nivå i några år. Det kan ju ha en effekt, men diskussionen kring läsfrämjande i samhället har också varit väldigt stark sedan svenska barn presterat sämre under ett antal år i PISA-undersökningar och så vidare.

För ett par år sedan gav också Kulturrådet ut forskningsöversikten Med läsning som mål, vilken Lotta Biörnstad beskriver som en kioskvältare som snabbt spreds bland biblioteken.

– Vi har ju också en läsambassadör som varit ute mycket på skolor och bibliotek. Så en del av jobbet vi gör ökar förstås på intresset, men det gör många andra verksamheter också. Det finns till exempel många regionala satsningar på läsfrämjande.

Men en av Kulturrådets riktade satsningar har förmodligen haft en direkt påverkan på statistiken. Bokstart, som vänder sig till föräldrar och vuxna i små barns närhet med syfte att tidigt stimulera språkutveckling, bygger på samverkan mellan bibliotek, barnhälsovård och förskola. Enligt KBs statistik har antalet BVC-aktiviteter ökat med tio procent

det senaste året.

– Där kan Bokstart ha påverkat, absolut, säger Lotta Biörnstad.

Resurskrävande

Men i grunden är det bibliotekslagen och andra regeringsdirektiv som skapat en ny sorts bibliotek där programverksamheter och aktiviteter ökat. Det kräver förstås resurser och var ska dessa i så fall hämtas. Cecilia Ranemo ser ett samband med att biblioteken stänger sina filialer.

– Då blir det personalresurser över som gör att man kan satsa på programverksamhet. Men man måste ändå prioritera. Basverksamheten ska också skötas samtidigt som man ska stimulera till läsning och vara en garant för demokratin. Jag tror det är ganska hårt att jobba på folkbiblioteken. ■

fakta

noll27

Biblioteksstatistiken är en del av Sveriges officiella statistik som KB gör på uppdrag av regeringen. 2017 års statistik presenterades i maj och är den fjärde mätomgången med nuvarande system. Mätningar görs varje år. Totalt hade de offentligt finansierade biblioteken 293 000 aktivitetstillfällen 2017, varav folkbiblioteken 144 000 och skolbiblioteken 129 000. Till de vanligast förekommande aktiviteterna hör Boksamtal, biblioteksinformation, Data/IT-kurser och språkcaféer.

Fotbad och bokprat på Bibblan och Bubblan

TEXT OCH BILD: HELEN ANDERSSON

Efter en tid med stök och bråk med ungdomar som hotade och stal på biblioteket i Vårgårda, har nu verksamheten utvecklats till att bli en mötesplats för ungdomar.

– Vi planerar för en gemensam programverksamhet tillsammans med fritidsledare och ungdomar, och jag tror vi kan bygga en blandverksamhet som passar alla biblioteksbesökare, säger Lena Engberg, enhetschef på biblioteket i Vårgårda.

När fritidsgården i Vårgårda drog ner på sina öppettider sökte sig ungdomarna till biblioteket där de snart blev ett problem för både personal och för övriga besökare. Tidningsrubriker och radioinslag berättade om hot, våld och stölder.

– Mitt uppdrag var tydligt: Lös situationen, säger Hampus Haga, kultur och fritidschef i Vårgårda.

Och nu, snart två år senare, kan han konstatera att han tillsammans med ortens bibliotek och ortens folkhälsostrateg ser ut att ha lyckats.

– Ett plus ett har blivit tre och två verksamheter har hittat varandra.

Win-Win

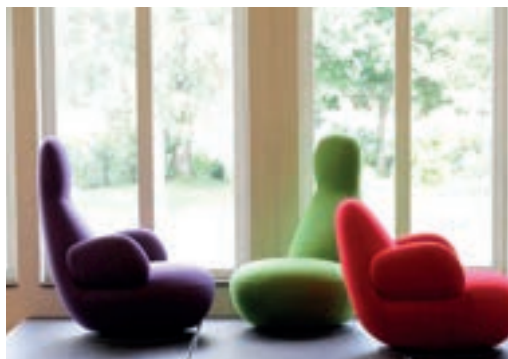
Istället för att köra ut ungdomarna från biblioteket, beslutade Hampus Haga att stänga fritidsgården och utveckla biblioteket, samla all personal på ett och samma ställe och skapa en miljö så att ungdomarna känner sig välkomna.

– Vi har utökat våra öppettider på biblioteket och på kvällstid är det numera bara en bibliotekarie, men två fritidsledare i lokalerna. Det kostar inget extra, det är fler vuxna och det kommer medborgarna till godo med förlängda öppettider.

Några av ungdomarnas egna önskemål var just tillgång till fler vuxna, men också ett öppet café och ett eget rum på biblioteket. Caféet som tidigare fungerat som gräns mellan gymnasieskola och bibliotek har utökade öppettider, och bibliotekets tidningsrum förvandlades till ett ljudisolerat spelrum. Alla utrymmen, inklusive biblioteksrummet, går under namnet Bibblan och Bubblan. En plats att träffa kompisar på, fika, spela spel, läsa eller bara vara. Bibblan och Bubblan är öppet för allmänheten fem dagar i veckan, men på fredagar är Bubblan öppet lite längre och ungdomarna har ensamma hela biblioteket till sitt förfogande.

– Då kan de vara högljudda även där, annars har vi ljudzoner och då är det spelrummet som gäller för höga ljud, säger Lena Engberg.

– Men vi känner oss fortfarande fram och kanske utökar vi våra öppettider på fredagar för övriga låntagare också. Och

Utan trösklar Enhetschef Lena Engberg, folkhälsostrateg Robert Hagström och Kultur- och fritidschef Hampus Haga har en gemensam dröm om en generationsövergripande verksamhet utan trösklar.

– Vi ser framför oss att de som kommer hit och läser tidningar också ska vilja spela tv-spel med ungdomarna, säger Hampus Haga.

våra morgontidiga tidningsläsare har blivit väl kompenserade och fått en ny, ljus plats och ett morgonmeröppet bibliotek.

Program

Verksamheten är fortfarande i sin linda och det är trots allt två olika yrkesgrupper som ska lära känna varandras kompetenser och verksamheter. Till hösten planeras gemensamma utbildningsdagar och med hjälp av pengar från Kulturrådets satsning Stärkta bibliotek ska biblioteket bygga vidare på en gemensam verksamhet och ett gemensamt programutbud.

– Det kommer att krävas planering för vi har lite olika sett att se på verksamhet. Fritidsledarna är ofta snabbare på bollen och har idéer i nuet, och jag tror att vi på biblioteket måste göra det enklare för oss och inse att det inte måste vara så speciellt. För ungdomarnas skull måste vi hitta en balans där. Men jag tror vi kommer att gifta ihop oss bra, säger Lena Engberg och berättar om vårens fotbad med tillhörande läsecirkel för Bubblans tjejer, och om bibliotekarien som följde med som extra vuxenresurs på fritidsgårdens årliga Lisebergsbesök.

– Vår tanke är ju att i framtiden nischas vissa programpunkter till ungdomarna eftersom vi tror att det kommer att bli

naturligt för dem att komma hit till biblioteket. Det viktigaste för mig har varit att biblioteket fått vara en tydlig del i verksamheten, att det inte bara varit en ungdomsverksamhet som flyttat in. Därför är det viktigt att vi bygger en programverksamhet tillsammans, och vi kommer att lyssna på våra besökare och skapa ett generationsövergripande program.

Bibblan och Bubblan

Satsningen på Bibblan och Bubblan har fått uppmärksamhet och i våras vann verksamheten Värgårda kommuns Utvecklingspris 2018. Motiveringen anger bland annat den gemensamma mötesplatsen för unga och äldre som medfört en tydlig förankring i verksamheten och fört dem närmre varandra.

– Verksamheten växer hela tiden och även om fritidsledarna kommer senare på eftermiddagarna känns det redan som att de är en naturlig del av oss på biblioteket och vi gör mer och mer saker tillsammans, säger Lena Engberg.

– Nu har vi provat i ett drygt halvår och nu vågar vi faktiskt säga att det funkar, tillägger Hampus Haga. Vi har fått hit en större bredd av ungdomar och nu måste vi fylla på med mer program och mer verksamhet så de känner sig välkomna och stannar kvar. ■

Spindel i nätet

TEXT OCH BILD: HELÉN ANDERSSON

Biblioteken i Malmö har en väl fungerande och inarbetad struktur för sin programverksamhet. Sedan en tid tillbaka heter bibliotekets vikarierande arrangemangskordinator Dan Hedlund, och en av hans utmaningar är att kommunicera verksamheten så att den når fler och nya målgrupper.

– Vi vill att Malmöborna ska känna sig delaktiga i sitt bibliotek och inspirera dem att skapa egna programpunkter om möjligheten finns.

Arrangemangskordinatören på biblioteken i Malmö har en spindel-i-nätet roll där han tillsammans med representanter från bibliotekets olika enheter skapar bibliotekets programutbud. Representanterna träffas i ett arrangemangsforum ett par gånger per termin för avstämning och planering där idéer diskuteras, idéer som kommer såväl från dem själva, som från externa parter och besökare på biblioteken.

– Det kommer väldigt mycket förslag från externa parter och från våra besökare och vi är öppna för alla som vill vara delaktiga. Vår uppgift är att bedöma om förslagen är relevanta och om de svarar mot våra mål, som till exempel om det hjälper oss få nya målgrupper att hitta till biblioteket, säger Dan Hedlund och berättar om exemplet Sveriges Television, SVT, som nyligen hörde av sig till stadsbiblioteket och vill arrangera en direktsänd debatt mellan alla riksdagspartier inför höstens val.

– Det är valår, vi har haft ett demokratitema på biblioteket under våren, så det är ett solklart arrangemang för biblioteket.

Ett resultat av alla förslag på programverksamhet som kommer till biblioteket är den Öppna scen som arrangeras en gång i veckan. Här kan vem som helst boka in sig och hålla ett föredrag, berätta något, hålla en workshop, debatera, dansa eller sjunga. Biblioteket står för plats och teknik och det är nästan alltid fullt.

– Alla förslag vi får passar kanske inte in utifrån våra mål eller det tema vi planerat, men vi vill ändå ta vara på kompetenser utanför biblioteket och vi ser det som ett sätt att nå nya målgrupper. Och framförallt vill vi öka delaktigheten hos medborgarna, säger Dan Hedlund.

Arrangemangsforum

Tidigare var områdesbiblioteken i Malmö stad autonoma och, förutom övergripande större evenemang, ingick de inte i stadsbibliotekets programplanering. Sedan ett drygt

år tillbaka är stadsdelsindelningen i Malmö borta och stadens alla bibliotek lyder under kulturförvaltningen. Detta innebär i sin tur att bibliotekets arrangemangsforum är en utökad grupp med representanter från stadens alla bibliotek.

– Just nu är gruppen lite stor för att arbetet ska bli överskådligt, men vi försöker hitta en struktur för detta. För det är ett viktigt forum där vi kan lyfta programverksamhet och diskutera hur vi ska jobba för att bli mer mångfacetterade och nå fler, säger Dan Hedlund och berättar att det pågår en inventering av de olika stadsdelarnas befolkningssammansättning och behov.

All planering av programverksamhet på biblioteken i

Viktig verksamhet Dan Hedlund är övertygad om att bibliotekens programverksamhet är viktigt som ett konkret sätt att visa ett tvärsnitt av deras verksamhet och uppdrag.

Malmö ryms under ett arrangemangsparaply, en struktur för hur olika arrangemang hanteras. Överst i strukturen finns de största arrangemangen som kallas evenemang, de övergripande arrangemangen med gemensamt tema. Som till exempel det demokratitema som under våren presenterade lokala evenemang på alla områdesbibliotek med en gemensam, övergripande demokratiworkshop på turné mellan biblioteken. Efter evenemang i strukturordningen kommer arrangemang. Här ryms till exempel författarscenen som är väl inarbetad och gjort sig vida känd för sina arrangemang med stora internationella författarbesök och som har en stor och trogen publik. Ytterligare en bit ner i strukturen finns planerade aktiviteter med arrangemang som språkcafé, sagostunder och Öppen scen, och längst ner i strukturen finns utrymme för spontana aktiviteter.

– Jag hoppas att vi kan fortsätta använda vår paraplystruktur i vår nya, större organisation så att även områdesbiblioteken känner sig delaktiga och att vi får en stark, gemensam

programverksamhet, men också fortsätta ha möjligheten att diskutera behov och egenheter för medborgarna i stadens olika områden, säger Dan Hedlund.

Bibliotekens dag

Just nu har Dan Hedlund mycket att tänka på inför sitt första större övergripande evenemang att koordinera, Bibliotekens dag i november. En dag som kommer att kommuniceras ut stort och där allt från marknadsföring, beställning av taxi och bokningar kommer att behöva koordineras. Men Dan Hedlund är trygg med att ha en stabil organisation bakom sig och nöjd med programmet som förhoppningsvis ska få fler att hitta till biblioteken.

– Det handlar om en lördag i november där malmöbiblioteken kraftsamlar för att möta så många besökare som möjligt, och där områdesbiblioteken kan visa vad de erbjuder i närmiljön. Och en av utgångspunkterna är bibliotekets mål att få nya målgrupper till biblioteket. ■

Tydliga riktlinjer

TEXT: LARS NICKLASON

Vi har yttrandefrihet. Vi har en ny bibliotekslag som precis som regeringsformen och kommunallagen värnar om fri åsiktsbildning, likabehandling och det demokratiska samhällets utveckling. Ändå blir det ofta svårt och ängsligt när "fel" kund knackar på dörren och vill hyra in sig och föreläsa i bibliotekets lokaler. Hur ska man agera i en tid märkt av en ökad polarisering?

Göteborg, strax innan valet 2014. En förening vill hyra stadsbibliotekets hörsal för att hålla en föreläsning på temat invandring och mörkläggnings. Talare är Karl-Olof Arnstberg, en omstridd före detta professor i etnologi som skrivit om romer i en bok som av många uppfattats som rasistisk. Stadsbibliotekets dåvarande chef, Christina Persson, ser ingen anledning att stänga ute föreningen utan ger i enlighet med bibliotekets riktlinjer och lagstadgade uppdrag sitt ok. Det upprör. Många hör av sig, vänsterintellektuella ringer och ber henne stoppa föreläsningen.

– Jag försökte förklara att jag som offentlig tjänsteman måste följa lagen, men det gick inte att nå fram. De tyckte att någon etisk regel borde få styra och inte ett lagrum, säger Christina Persson idag.

Hon minns hur stämningen sedan trissades upp, hur hoten om bråk och demonstrationer på föreläsningdagen fick henne att kontakta polisen för råd.

– Men de gav oss aldrig ett ja eller nej. Till slut fattade jag själv beslutet att bryta avtalet med hänvisning till risk för ordningsstörning. Det var det enda skälet jag kunde hävda.

Föreningen som nekats hyra JO-anmälde och fick rätt. Justitieombudsmannen menade att det inte fanns någon anledning att befara ordningsstörningar och att man därmed inte levt upp till regeringsformens krav på objektivitet. Christina Persson, som numera är utredare för Nationell biblioteksstrategi på Kungliga biblioteket, säger dock att hon skulle fattat samma beslut idag.

– Det jag lärde mig var att man ska dokumentera allt som händer, alla hot. Då tror jag JO hade förstått hur vi upplevt situationen.

Svårhanterat

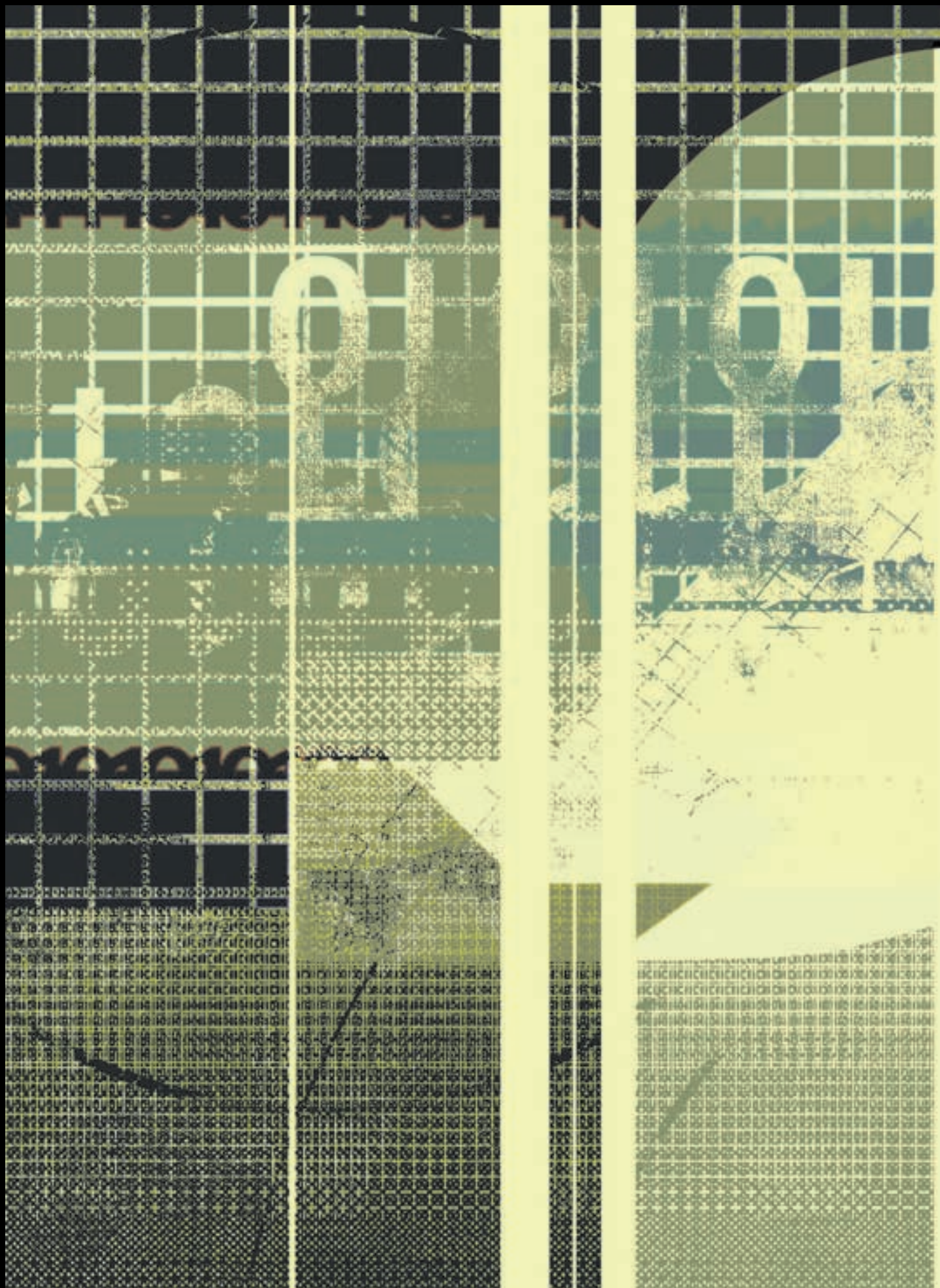
Yttrandefrihetsfrågor och uthyrning lokaler har blivit svårare att hantera, inte på grund av nya bibliotekslagen – den är egentligen bara ytterligare ett lagrum som pekar på samma saker som regeringsformen och kommunallagen gör, menar Christina Persson. Det handlar istället om samhällsklimatet. Om polariseringen. Hon tror att känsligheten i frågorna medför en risk att många bibliotek väljer att inte hyra ut sina lokaler alls.

– Det är en ryggradsreflex att man reagerar så. Samtidigt har vi en yttrande- och åsiktsfrihet. Och var ska man inte möta olika tankar och perspektiv om inte på öppna offentliga ytor?

Johanna Hansson, ordförande i Svensk biblioteks förening, menar att man inte får ge vika för den allmänna känsla av obehag som uppstår i känsliga lägen.

– Man ska notera den men inte agera efter den, inte smussa undan beslutet, skylla på att det är fullbokat eller något annat. Lyft frågan, ta den på allvar för den är viktig. Ta hjälp av juridisk kompetens, säkerhetskompetens eller som behövs. Var inte ensam i ditt beslut.

Det gäller att ha en robust och saklig grund att stå på.

Johanna Hansson var tidigare bibliotekschef i Uppsala och blev själv tagen på sängen över reaktionerna när den tidigare chefredaktören för Sverigedemokraternas webbtidning Samtiden tilläts hyra och tala i bibliotekets lokaler 2015. Protesterna kom bland annat från Uppsala Nya tidning vars politiske chefredaktör beskrev Sjunnesson som ”islamofobisk skribent”. Sjunnesson hade några månader tidigare, precis som Arntsberg, stoppats att tala vid Göteborgs stadsbibliotek med hänvisning till risken för ordningsstörning.

– Vi kan ju sätta ramar om att allt ska ske i demokratiska former och sådana saker. Men vi kan inte ha förhandscensur. Har vi bestämt att alla partier i fullmäktige är välkomna så kan vi inte säga nej för att vi tror att en talare kommer uttrycka något som bryter mot lagar och regler. Det får i så fall en juridisk prövning avgöra i efterhand. Vi prövar inte det, säger hon.

Riktlinjer

Händelsen ledde till Johanna Hansson fick uppdraget att ta fram nya riktlinjer för uthyrning av bibliotekets lokaler. Till grund låg svensk grundlag, kommunallag, bibliotekslag och lokala föreskrifter från Kulturnämnden.

– De beslutades också politiskt i kulturnämnden, säger Johanna Hansson.

Jo, riktlinjer är viktiga och de ska vara förankrade i poli-

tiken. Det säger Karin Linder, Svensk biblioteksförerings generalsekreterare.

– Men det är inte enkelt. Frågan är levande. Jag tror att man måste tänka på och se över sina riktlinjer hela tiden. Man kan inte ta en policy som gäller i tio år för samhället förändras snabbt. Håller detta nu? Kan jag stå för beslutet? Man måste passa sig så man plötsligt inte står och är värd för något som är antidemokratiskt.

Riktlinjer kan också vara bra att visa uppåt i organisationen. Karin Linder tycker att en ängslighet börjar växa bland politiker och chefer till bibliotekschefer.

– Det kan ha tagits beslut som man sedan går in och ändrar. Man kör över sin personal. Vi har ju sett exempel på det när det gäller medicinköp. Mycket tyder på att detta är ett problem som vi kommer att se mer av framöver.

Karin Linders råd är att bibliotek och kommuner tar sig tid innan beslut fattas. För det gäller att stå för dem.

– Då finns ingen öppning för attack. För det är faktiskt mycket vad det handlar om. Folk tror att man har rättigheter som man egentligen inte har och att det som sker i bibliotekets lokaler alltid ingår i verksamheten. Bara för att det hetsas på sociala medier och alla andra tycker att man fattat fel beslut så betyder inte det att det är så. ■

BIBLIOTEKS & BERÄTTARSCENEN

Kultur i Väst

Kom och träffa oss på Bokmässan!

107 programpunkter. Ingår i entrébiljetten.

D02:09

kulturivast.se/bokmassan

Folkbibliotekens identitet

TEXT OCH BILD: HELEN ANDERSSON

År 2013 fick Adam Welin Axiells pris för bästa B & I-uppsats. Titeln på uppsatsen är Programverksamhet: Ett uttryck för folkbibliotekets identitet.

– Uppsatsen landade i att folkbiblioteken varken är iögonfallande eller banbrytande. Läsning och böcker finns fortfarande som en röd tråd och folkbiblioteken står stadigt med i alla fall ett ben i den identiteten, säger Adam Welin.

I dag är Adam Welin bibliotekarie på Alingsås Kulturhus och har fått lite distans till studenttid och uppsatsskrivande. Att vara ute i verkligheten har till viss del krossat de sista fördomar han för fem år sedan hade om folkbibliotekens identitetskris. Förutfattade meningar och en nidbild som fick honom att skriva sin uppsats.

– Då diskuterade det ju mycket om biblioteket kanske inte skulle vara en samling av böcker, att det inte ens skulle låna ut böcker, utan kanske gräsklippare eller något annat. Men jag konstaterade då, och håller fortfarande med, folkbiblioteken har inte utvecklats till enbart upplevelsebibliotek med spektakulära program.

Jordnära

I sin teoretiska uppsats tittade Adam Welin på hur programverksamheten beskrevs i text på utvalda bibliotek i Stockholmstrakten. Han kategoriserade bibliotekens verksamhet och programpunkter och kom fram till fem stora kategorier i deras verksamhet; biblioteket som café, som hjälpcentral, som lekplats, som scen och som verkstad.

– Det var tydligt att folkbibliotekens verksamhet är alldaglig, jordnära och vardaglig, säger han.

I sin uppsats ställer han dessa grundläggande, jordnära programpunkter mot det mer spektakulära, och han kunde enkelt konstatera att det är dessa alldagliga, jordnära kategorier som kan betraktas som utmärkande för folkbibliotekens identitet och där läsning och böcker fortfarande var centralt.

– Kom gärna och lek, men du får leka i sagornas värld.

Inget nytt under solen

Ytterligare två parallella spår löper som röda trådar i Adam Welins uppsats, och det är betydelsen av bibliotekens utveckling under 1970- och 80-talen. På 1970-talet dominerade synen av biblioteket som ett allaktivitetshus med högt i tak och där medborgaren var delaktig. 1980-talet förde med sig ett mer instrumentellt tänk där en aktivitet skulle vara konkret och till någon nytta, samtidigt som medborgaren fortfarande till viss del var delaktig.

– Dessa två ideal samexisterar fortfarande parallellt. Inget

Förankrad verksamhet Adam Welin menar i sin uppsats att folkbiblioteken är djupt förankrade i det vardagliga, att vara en del av medborgarnas vardagsliv snarare än att ha iögonfallande och spektakulär verksamhet.

– Känslan av att lyssna på vad medborgarna vill sitter djupt på folkbiblioteken.

av dem är tongivande på dagens bibliotek. Det är inte antingen eller, utan både allaktivitetshuset och nyttotänket finns kvar, säger Adam Welin och konstaterar att det helt enkelt inte är något nytt under solen.

– Man känner igen allt egentligen. Min slutsats är att bibliotekens verksamhet inte tagit så långa kliv bort från den folkbiblioteksidentitet som växt fram från 1970-talet. Vi har våra författarträffar och barnen får leka i sagornas värld. Det är möjligt att vi nu försöker omdefiniera oss för det digitala samhällets omvälvning, men det får någon annan skriva en uppsats om, ler Adam Welin och konstaterar att biblioteken i alla fall har kvar åtminstone en fot i det som är och har varit ett folkbibliotek de senaste decennierna. ■

noll27.se

Programverksamhet i praktiken

På biblioteket i Lilla Edet är det två tämligen nybakade bibliotekarier som arrangerar programverksamhet och aktiviteter. Både tycker det är kul, men hade önskat att de fått lära sig mer om arrangörskap under utbildningen. Läs om deras upplevelser och om vad BHS säger om praktik under utbildningen. På noll27.se

MALTA

TEXT: MINNA ULIN

Maltas nationalbibliotek i Valletta är en skatt från utsidan och in. Här finns böcker och andra dokument från tidigt 1100-tal och framåt. Många är i skört skick. Volontärerna Fiona och Felix hjälper till att bevara kulturarvet för framtida generationer.

Volontärer förvaltar Maltas historiska arv

TEXT OCH BILD: MINNA ULIN

Fiona Captur står mitt på läsesalens stengolv. Hon tittar upp mot det välvda taket, drygt tio meter över huvudet, låter blicken glida över väggarna som smyckas av oljemålningar, fresker och sirliga ornament. Och framför allt: böcker. Tusentals och åter tusentals med åldriga läderband. De vilar på hyllor av ädelträ som klättrar uppåt och möter silande solljus från fönstren i takhöjd.

– Jag har besökt biblioteket sedan barnsben och blir fortfarande överväldigad när jag kommer hit. Men jag tror inte ens att särskilt många malteser är medvetna om de skatter som finns här, säger Fiona Captur, volontär i den ideella organisationen New Leaf som sedan 2012 ägnar sig att vårda dokumenten på nationalbiblioteket och rädda dem till kommande generationer.

Riddare

Nationalbiblioteket ligger mitt i den lilla stadens hjärta. Byggnaden är ett imponerande exempel på nyklassicism från 1700-talets slut, men ändå märkligt anonym. Här ser man liksom inte skogen för alla träd. I Valletta trängs barockhusen, det ena mer utsmyckat än det andra, och biblioteket är bara en i raden av grandiosa byggnader på liten yta.

Maltas huvudstad grundades 1566 av riddarna i Johanniterorden som styrde önationen i 250 år. I slutet av sin tid vid makten lät de bygga biblioteket för att kunna förvara sina samlingar med tiotusentals böcker, och än i dag lever riddarnas historia kvar på hyllmeter efter hyllmeter i biblioteket. Fiona Captur får ofta hantera riddarnas personliga böcker som de lämnade in till biblioteket för flera hundra år sedan.

– Under riddartiden hade varje nationalitet ett eget hus, alla hade ett eget bibliotek och i dag finns de böckerna här. Det är en fantastisk tanke. Jag tycker att det är en av de mer fascinerande delarna av biblioteket och som verkligen länkar historia till nutid.

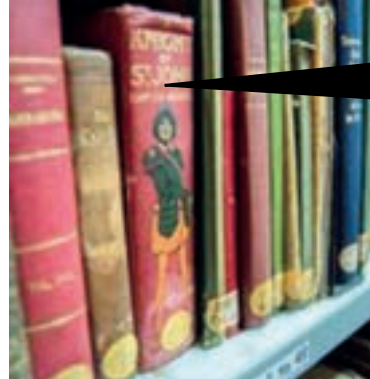
Restaurering

På källarplanet finns inget av läsesalens rymd, bara smala korridorer kantade av hyllor och vagnar belamrade med ännu fler böcker. Bristen på utrymme är ett gissel, särskilt som det hela tiden kommer in nytt material som ska tas om hand. Enligt lag ska biblioteket arkivera allt som skrivs på maltesiska, av malteser och om Malta.

I källaren sker det stora arbetet med restaurering och konservering. Fiona Captur drar på sig skyddshandskar och ett förkläde i plast, öppnar en burk läderpolish och försjunkar i ett fokuserat putsande. På bordet framför henne förvandlas bokens läderomslag från en grådassig ton till djupt kopparbrun samtidigt som små sprickor magiskt försvinner.

– Man ser effekten direkt, poleringen ger omedelbar tillfredsställelse. Jag kan försvinna helt när jag gör detta, det är väldigt avslappnande och tiden bara flyger, säger hon.

En bok som ska restaureras går igenom många olika steg. Fiona Captur ägnar sig åt den första rengöringen som förutom vård av omslaget också innebär noggrann borstning eller dammsugning av sidorna. Samtidigt håller hon ögonen öppna efter maskhål och andra angrepp. Efter sådana upptäckter skickas boken till labbet som är ett litet rum som mest påminner om en omodern tvättstuga. Här monteras böckerna isär, sida för sida. Bladen hamnar i ett kar med hett vatten och flytande pappersmassa som fyller igen hålen. Sidorna får

torka innan de binds om till en hel bok igen.

Ingen håller räkningen på exakt hur mycket som har restaurerats. Arbetet är behovsstyrt, ibland kan teamet lägga ifrån sig en påbörjad bok om någon funnit en annan i betydligt sämre skick. När originalverken är räddade skannas de. Bibliotekets mål är att digitalisera så mycket som möjligt så att det blir tillgängligt för forskare och andra intresserade.

Restaureringsenhetens anställda arbetar ofta sida vid sida med volontärer från New Leaf eller andra som kommer mer tillfälligt för att värda kulturarvet. Frivilliga händer är

ett välkommet inslag säger Marco Micallef, koordinator på enheten.

– Vi gör allt från restaurering till att binda om böcker och förbereda utställningar.

Volontärernas insats gör att vi kan hålla tempot uppe, säger han och öppnar en dörr som leder från labbet till något som mer påminner om tomtens verkstad. Ett stort bord är belamrat av böcker med patina, vissa med ryggar på närmare 40 centimeters bredd. På några har bindningen släppt och måste göras om, eller så behöver läderbandet repareras. Arbetet med en enda bok kan ta från några månader till över ett år, beroende på skick och storlek. Sedan är den inte som ny, bara nästan.

– Man måste vara trogen originalet, därför bevarar vi missfärgningar och fläckar som kan ha funnits på sidorna i något hundratal år, säger Marco Micallef.

Volontär

Vi lämnar labbet. Går upp för smala trappor, genom vinlande korridorer, passerar fler utrymmen med välfyllda bokhyllor. I ett av rummen högst upp står Felix Rizzo och plockar ner böcker i en låda. Han har katalogiserat dem och nu ska de transporteras till en firma som tar död på insekter och ägg som kan finnas bland bokbladen. Felix Rizzo är också volontär. Han blev engagerad i New Leaf för två år sedan och har hunnit ägna sig åt både rengöring och bokbinderi. Nu har han en fast punkt, avdelningen ”Old Melitensia”. Här sparas alla aspekter av maltesisk historia och kultur, från riddartiden och framåt.

– Det är trevligt. Teamet som arbetar här är inte så stort, ändå är de noga med att hjälpa oss volontärer och lära ut

fakta

noll27

Nationalbiblioteket i Valletta ritades av den polsk-italienske arkitekten Stefano Ittar och stod klart 1796 efter en byggtid på tjugo år. Det var den sista byggnaden som konstruerades på uppdrag av riddarna i Maltas Johanniterorden.

Fram till 1976 kunde allmänheten låna böcker på biblioteket i Valletta, men i dag är det ett rent forsknings- och referensbibliotek.

I samlingarna finns gamla och nya böcker, tidningar, kartor, manuskript, ljudupptagningar med mera. Några pärlor i samlingen är ett verk av Nostradamus från 1566, och 7 000 volymer från Johanniterorderns arkiv som täcker nästan 700 år av öns historia.

hantverket. De får mig att känna mig involverad och välkommen.

De maltesiska byfesterna är ett särskilt kapitel. Varje litet samhälle ordnar fest varje år och inför varje fest skapas mängder med skriftligt material; allt från dagordningar till små tidskrifter med berättelser om särskilda gator, kyrkor eller människor. Allt arkiveras på nationalbiblioteket. Fram tills nyligen skedde det utan någon direkt ordning. Nu har Felix Rizzo börjat organisera materialet i mappar, tydligt uppmärkta med årtal och namnet på byn.

– Varje stad har sina egna aktiviteter och på festerna händer saker som normalt inte hamnar i nationella tidningar, men de är viktiga för människorna i byn. Om en forskare vill studera en särskild by och letar efter händelser från ett visst år, så finns det här, säger han och vevar igen hyllsystemet och går till nästa rad. Där slår han hastigt på hyllan så att ett metalliskt eko drar upp mot taket. Det är ren skrämseltaktik.

– Bokmaskar är rädda för ljus, sol och ljud. När jag gör så här drar de sig undan.

Felix är oftast på biblioteket fyra till fem timmar åt gången. Ibland kan det bli nästan en heldag, för det händer att han fastnar för boken som han just dammat av.

– Varje gång är det något nytt som är speciellt, här finns märkliga och roliga böcker. Jag minns en som hade namnet på boken och författaren på omslaget, men även ett litet tillägg; på grund av brist på papper har inte särskilt många exemplar tryckts upp. En av de mest imponerande volymer han hanterat var från 1741 och innehöll korrespondens skriven av riddare, slavar, vakter, till och med från Vatikanen.

– Jag förstod inte allt, men det kändes som en stor sensation att läsa och fantisera om hur det var på den tiden. ■

noll27.se

Sagoyoga

Rumpan i taket och svansviftning, sedan lyfter vi på ett ben i taget och kissar som hundar.

Barnen fnissar men hänger på.

Följ med till en stunds sagoyoga på Torslanda bibliotek. På noll27.se

Kort och gott

Världens bästa bibliotek 2018

Nyligen tilldelades biblioteket Skola7 i nederländska staden Den Helder det internationella priset Public library of the year. Vinnaren tillkännagavs vid 2018 IFLAS WLIC i Kuala Lumpur nyligen. Priset delas varje år ut till ett offentligt bibliotek som antingen är nybyggt eller inrättat i lokaler som inte tidigare använts för biblioteksändamål.

– Vi vill fungera som ett vardagsrum i samhället och allt är möjligt på Skola7, säger bibliotekschef Jacinta Krimp i ett pressmeddelande.

Nytt tillgänglighetspris

Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, instiftar nu priset Läs guldet. Läs guldet vill särskilt lyfta goda insatser för att göra läsning tillgänglig för personer som har svårt att läsa text.

– Det kan vara någon som jobbar med läsprogram eller inspirerar till läsning av talböcker och punktskrift. Det kan också vara verksamheter som stöttar de som är nya i svenska språket eller har behov av lättlästa texter, säger Magnus Larsson, generaldirektör på MTM, i ett pressmeddelande. I november koras en vinnare som får 25 000 kronor för att arbeta vidare med läsfrämjande insatser.

Förstärkt kultursatsning i glesbygd

Den 30 augusti fick Kulturrådet ett nytt regeringsuppdrag som handlar om att förbereda satsningar på att stärka kulturverksamhet i glesbygd. Satsningen är tänkt att komplettera stöden inom kultursamverkansmodellen.

För år 2019 avsätts 20 miljoner kronor och samma summa beräknas för 2020. Uppdraget ska redovisas den 15 november 2018 och slutredovisas den 15 mars 2021.

Donation gör historiska nyheter fria

Snart kommer samtliga svenska dagstidningar från åren 1734–1906 att finnas tillgängliga på nätet, fria för alla att läsa och ladda ner. Tack vare en donation på 30 miljoner kronor från forskningsstiftelsen Arcadia, en välgörenhetsstiftelse grundad av Lisbet Rausing och Peter Baldwin, kan Kungliga Biblioteket och Riksarkivet digitalisera hela återstoden av det upphovsrättsligt fria svenska pressarvet.

Attraktiv partner

TEXT OCH BILD: HELÉN ANDERSSON

När Dokk1 i Aarhus den 20 juni år 2015 slog upp portarna var det efter många års förberedelser. En viktig hörnsten i utvecklingen av Dokk1 har under hela processen varit medborgarnas delaktighet. En fortsatt viktig ingrediens även i programverksamheten på Dokk1 år 2018.

I en intervju i noll27 2013 sade dåvarande bibliotekschef Knud Schulz att bibliotekets mål inte kan nås utan partnerskap och samarbete i det lokala samhället. Då hade Aarhus stadsbibliotek inrättat ett så kallat Transformation Lab, ett modellrum, där medborgare och organisationer kunde prova allt från möbler till program innan de blev verklighet på Dokk1. Ett sätt att få medborgarna involverade menade Knud Schulz och får nu, fem år senare, medhåll av Jannik Mullvad, teamledare familjer- och barn på Dokk1.

– Det finns en stor positiv inställning till biblioteket och antalet besökare var enormt från början, 1 500 000 besökare om året och antalet stiger fortfarande, säger han och menar att det är resultatet av alla års förberedelser och medborgardialoger.

– Biblioteket har blivit en attraktiv partner och någon man vill arbeta med och associeras med.

Ny kostym

Det var förstås en stor omvälvning från att gå från ett bibliotek som byggdes 1936 med de tankar som låg bakom det, till det 19 999 kvadratmeter moderna biblioteket där de tankar och idéer som praktiserats i modellrummet nu skulle utvecklas och förverkligas. En effekt blev en stor efterfrågan

av aktiviteter vilket gör Dokk1 beroende av att skapa samarbete med partners som kan hjälpa till att fylla huset med verksamhet.

– Vår personal räcker inte till. Självklart skulle vi kunna välja att arrangera färre program, men då skulle vi inte utnyttja våra lokalers kapacitet eller motsvara den efterfrågan det är på vårt utbud, konstaterar Jannik Mullvad som ändå tycker att de har funnit sig väl tillrätta i sin nya kostym.

– Vi har blivit säkra på hur vi arbetar här och vad vi kan erbjuda medborgare och affärspartners.

Övergripande mål Jannik Mulvad menar att val av programverksamhet ska uppfylla bibliotekets övergripande mål.

– Om det finns plats i programmet ges det utrymme för arrangemang som är tillräckligt breda. Värde ligger i att både locka nya besökare och att ha ett programutbud som täcker områden, ålder och intressen.

Avtal

Alla anställda på Dokk1 har i princip tre saker de ska utföra; finnas till hands i biblioteksrummet för service och förmedling av litteratur, förbereda skolaktiviteter och ta kontakt med nya externa aktörer.

– Då är det aktörer som den anställda tycker är intressanta och som uppfyller och stödjer vår verksamhet vars syfte är kunskap, lek och lärande. Är de tveksamma rådgör de med mig, säger Jannik Mulvad.

På Dokk1 finns för nuvarande cirka 150 partnerskapsavtal med arrangörer som har aktiviteter i huset. För att bli partner måste du antingen vara en institution eller en förening med bolagsordning.

– Vi gör inte kontrakt med individer, det är för osäkert, menar Jannik Mulvad och berättar att de skriver ett avtal så att alla är överens om vad aktiviteten handlar om och som de vid funderingar kan hänvisa till.

– Vi har inte så mycket med dem att göra annars. De bokar lokalen och gör vad de ska. Ett slags win-win-avtal som gör att vi kan upprätthålla den stora aktivitetsnivån i huset.

Programgrupp

I höst presenterar Aarhus 19 bibliotek tillsammans 720 programerbjudande fördelade på alla målgrupper. Jannik Mulvad är nöjd med höstens programutbud som han menar är brett och innehållsrikt.

– En del är gratis, andra kräver biljett och vi vill ju inte ha aktiviteter bara för aktivitetens skull. Vi testar dem hela tiden mot våra utvecklingsmål, annars skulle vi lätt kunna ha clowner och cirkusföreställningar hela tiden.

Det finns en programgrupp på Dokk1 som jobbar med så kallade husevent, arrangemang som fyller hela huset som till exempel en barnlitteraturfestival och Läsningens dag. Jannik Mulvad berättar att programgruppen försöker hålla ner på antal programpunkter, att det skulle vara bra om de kunde minska på antalet med i alla fall fem procent och göra plats för spännande saker som kan dyka upp längs vägen.

– Men det har vi svårt att göra för medarbetarna drivs av ett engagemang och tycker det är härligt och kul. Så det är en svår uppgift att lösa, konstaterar han leende. ■

Arrangörs- konsulenter ger råd

TEXT: ELISABETH EKSTRÖM

Kultur i Västs arrangörskonsulenter är ett stöd för kulturarrangörer i Västra Götaland. Målet är att fler invånare i länet ska få tillgång till skattefinansierad kulturverksamhet, bland annat på biblioteken.

Biblioteken tar ofta ett stort ansvar för kulturen i kommunen, särskilt när det gäller barn och föräldrar, säger Helen Liljedal, en av fyra arrangörskonsulenter på Kultur i Väst.

– Bibliotek är en lugn miljö, avskalad och utan alkohol, inkluderande och oladdad, tillägger arrangörskonsulenten Astrid Ekermo. Ett bibliotek är avklätt från värderingar och normer som hänger med i andra miljöer. Det är också den mest demokratiska platsen man kan tänka sig, förutom en centralstation.

Resursfråga

Arrangörskonsulenterna möter ofta bibliotekarier som är eldsjälar och som tar på sig ett stort ansvar. Men också bibliotek som har särskilda resurser när det gäller personal och lokaler att skapa arrangemang i. Astrid Ekermo tycker att biblioteken ska lyfta fram sina unika egenskaper och tänka på att deras programutbud är ett komplement till andra arrangemang i kommunen.

– Om det bara kommer 14 personer på en filmvisning så kan det vara 14 personer som aldrig går på bio annars, säger hon och tipsar om att biblioteken kan ta hjälp av lokala ideella arrangörer för att lära sig mer om arrangörskap, till exempel genom att låta föreningar arrangera evenemang på biblioteket.

– Vissa bibliotek har deltagarstyrd verksamhet och lämnar över nycklarna till biblioteket.

Annat yrke

Helen Liljedal och Astrid Ekermo poängterar att det är ett yrke att vara producent eller arrangör och att det kan vara stressande att göra offentliga arrangemang för den ovane. Därför kan det vara bra att diskutera vem eller vilka som ska stå för programverksamhet på bibliotek. Och den som får uppdraget att arrangera måste också få förutsättningarna för att ro iland med det.

– Arrangörskap är en väldigt svår uppgift att bli ålagd. Det måste finnas lust i arrangörskapet, annars blir det inte lustfyllt att komma, säger Astrid Ekermo.

– Att vara bibliotekarie eller arrangör kräver olika kunskaper, man tvingar inte en arrangör att vara bibliotekarie, säger Helen Liljedal. ■

fakta

noll27

Arrangörskonsulenterna erbjuder bland annat kurser och nätverksträffar för arrangörer och hjälper till med praktiska och konkreta råd inför evenemang. Här är några av deras råd:

Att genomföra evenemang kräver tid, kunskap och framför allt energi. Har vi det? Vad är grundsyftet med vår verksamhet? Håll hårt i integriteten, vad känns bra? Vad har vi för målgrupper? Hur når vi dem? Hur tilltalar vi dem? Vilka målgrupper har inga andra platser att mötas på?

Ta reda på hur det är att komma som gäst till lokalen, som föreläsare eller artist. Vem tar hand om dem? Finns det en plats att dra sig undan på inför framträdandet?

Samarangera med en van arrangör och lär dig under arbetet. Gå en kurs i arrangörskap, gå på andras evenemang och möt andra arrangörer.

Prisad samverkan

TEXT OCH BILD: HELEN ANDERSSON

Stenungsunds bibliotek och Kulturhuset Fregatten har i snart ett år levt med uppmärksamheten kring att ha utsetts till Författarnas bästa bibliotek 2017.

– Vi har jobbat med dialog och samverkan med olika aktörer i 25 år och priset är ett kvitto på att vi jobbar rätt, säger Inger Thorsen, bibliotekschef i Stenungsunds kommun.

Det är lätt för invånare i Stenungsund att ha vägarna förbi Kulturhuset Fregatten. Med sitt centrala läge är det många som slinker in för en kopp kaffe eller för att ta del av en av alla programpunkter som erbjuds i huset eller på den öppna caféscenen innanför entrén i foajén. På caféscenen kan kulturskolan uppträda eller studieförbund visa upp sin verksamhet, här arrangeras soppteater och författarframträdande och föredrag. Här är det bara att slå sig ner och för besökaren blir scenen både en mötesplats, ett café och ett enkelt sätt att möta evenemang.

– Caféscenen är en ny, fast scen som gör att det har blivit lättare att arrangera mindre författarevent och mer informella caféprogram, säger Inger Thorsen.

Samverkan

Eftersom biblioteket ligger i ett kulturhus med flera olika verksamheter är, menar Inger Thorsen, samarbete över gränserna en av framgångsfaktorerna i planeringen av programutbudet. Kulturhusets programgrupp är en samverkan mellan bibliotek, kultursamordnare och lokala aktörer i huset som till exempel studieförbund och föreningar. Till och med

caféet i anslutning till caféscenen samverkar och arrangerar lämplig förtäring till olika event.

– Vi har helt enkelt hittat en modell för att skapa programverksamhet som passar vårt hus. Jag tror vi är duktiga på att fånga upp människors intresse och önskningsar, och det viktigaste med vår programverksamhet är kommunikation och samverkan med besökare, läsklubbar och föreningar, säger hon och berättar om program med såväl internationella, nationella som lokala författarbesök.

– Besökaren bryr sig ju inte om vem som arrangerar, om det är biblioteket, kulturkontoret eller ett studieförbund. Här i huset ingår allt i samma programutbud och det är det samlade utbud publiken möter. En win-win-situation där biblioteket har tillgång till teknik som ljus, ljud och scenutrymme, och dessutom många aktörer att samverka med, säger Inger Thorsen.

Bokens dag

När biblioteket och Kulturhuset Fregatten fick priset skapades en ny tradition att varje höst arrangera en Bokens dag på kulturhuset. Ett samverkansprojekt där biblioteket och kultursamordnare tillsammans med lokala studieförbund arrangerar evenemang för olika målgrupper. En heldag med workshops, bokbord och författarbesök för alla åldrar.

– Det är andra gången i höst vi arrangerar Bokens dag. En dag där vi försöker koncentrera mycket litterärt i samma event och skapa ett intressant program som är angeläget för våra besökare, säger kultursamordnare Kajsa Finn och berättar att en del av dagen i år handlar om att verkställa priset av utnämningen Författarnas bästa bibliotek.

– Vinnaren får ju två författarbesök bestående av en lång och en kort uppläsning. Den långa kommer i år att vara för-

Samverkan Inger Thorsen, Maria Rådberg och Kajsa Finn är överens om att deras framgångsrecept gällande programverksamhet handlar om samverkan mellan olika aktörer.

fattaren Emmy Abrahamsson, den korta är Sara Granér som kommer att läsa poesi från sin senaste bok.

– Biblioteket valde Emmy Abrahamsson utifrån vilken författare för en yngre målgrupp som haft flest reservationer på sina böcker, berättar hon vidare. Och nu läser de henne i bibliotekets läsklubb och de kommer att få en egen träff med henne när hon är här.

– Olika författare har olika målgrupp och den här dagen finns något för alla, säger bibliotekarie Maria Rådberg. Och, tillägger hon, vi har bokat illustratören Henrik Jonson att hålla en workshop för unga vuxna. Han är ju oerhört populär och högaktuell nu när bokserien PAX avslutas. ■

fakta

noll27

Författarcentrum Väst och Kultur i Väst delar varje år ut priset Författarnas bästa bibliotek till ett bibliotek i Västra Götaland som under året visat självständighet och mod i sina bokningar av författare. Vinnaren får två författarbesök – en lång och en kort uppläsning.

Författarens arena

TEXT OCH BILD: HELÉN ANDERSSON

Biblioteket är en stor och viktig plats i en författares liv. Här möter de sin publik, diskuterar sina böcker och marknadsför dem. Men hur är det att komma till ett bibliotek? Hur förbereder de sig och hur blir de bemötta?

Noll27 har träffat två författare med lång erfarenhet av bibliotek som arena. Aino Trosell som har gett ut 25 böcker sedan debuten 1978, och Peter Ekberg som debuterade med en filosofibok för barn och unga 2009.

Vad betyder det för dig som författare att komma till biblioteket?

Aino Trosell:

Det har en stor betydelse. Publiken på biblioteket är väldigt seriös. De har läst mycket och är intresserade av skrivprocessen. De som kommer har också nästan alltid läst mig, så jag får ofta bra och genomtänkta frågor där de ibland kopplar ihop mina olika böcker.

Jag tyckte dock länge att detta var den obehagliga delen av mitt författarskap, detta att vara offentlig. Men jag insåg ju att jag måste göra det, eftersom jag vill att mina böcker ska läsas. Varför skriver jag annars? Jag skriver faktiskt inte för mig själv i första hand. Jag skriver för en publik. Och det är det som spänner strängen också, för då måste jag vara stringent. Skulle jag skriva bara för mig själv skulle jag kunna bli slapp i både språk och tanke. Nu måste jag vara på tårna och skriva bra text. Jag vill nå ut, annars är skrivandet meningslöst för mig. Jag vill kommunicera med läsaren.

Förvisso är biblioteket en arena för mig som författare, men författarbesöken har även ett mervärde för biblioteken. Att de personligen kan komma i kontakt med en författare och se vederbörande i ögonen och ställa frågor. Att det är ett mervärde för den läsande publiken är givet. Jag tror att författarframträdandena kommer att fortgå och utvecklas. Om folk har gillat en bok och får träffa författaren djupnar läsoplevelsen, tror jag.

Aino Trosell

Peter Ekberg:

Det första jag brukar tänka på är att ett bibliotek inte är en skola. En av mina visioner är ju att göra svårtillgänglig kunskap tillgänglig för alla, och biblioteken erbjuder ofta fina och inspirerande upplägg med workshops eller olika teman.

Just nu är jag ute på en Sommarbokenturné och pratar om universum och då märker jag vilken enorm kraft biblioteken har och att de är viktigare än någonsin. Och jag hoppas ju att ett besök av en författare på biblioteket kan leda till läslust och i bästa fall inspirera till nyfikenhet till världen.

Hur förbereder du dig inför ett biblioteksbesök?

Aino Trosell:

De första tio åren försökte jag gömma mig bakom ett manus, jag var blyg och väldigt obekvämd med det offentliga och att fokus var på mig som person och inte på boken i fråga. Nu för tiden är jag helt fri. Jag tar ögonkontakt med publiken och berättar vem jag är och varför jag är där. Jag talar om hur länge jag ska hålla på och att det kommer att finnas utrymme för frågor. Sedan berättar jag om mitt författarskap i allmänhet, och om min senaste bok i synnerhet. Det är det vanligaste upplägget. Kanske läser jag, men inte för mycket.

Peter Ekberg

Av erfarenhet vet jag att ju mindre jag läser och ju mer jag berättar, ju bättre blir det. Jag har hela tiden fokus på vad som är viktigt i mitt författarskap, mina böcker och mina texter och försöker undvika lättköpta poänger. För det är nu det finns chans att prata om djupa och komplicerade saker.

Underhållningsvärdet, i den mån det finns, är bonus för mig. Humor står inte i motsättning till seriositet. Har publiken kommit till biblioteket en regnig kväll och sitter och väntar på att få vara med om något, så ska de också få vara med om något.

Att framträda inför en publik påminner om att skådespela, att stå upp. Man kan vara smått euforisk efteråt. Att själv tycka det är kul att berätta är viktigt. Man måste vara engagerad och känna att man har något att komma med. När man ska välja vad man ska läsa passar vissa textpartier bättre än andra. Man måste ha lite känsla för vad som funkar och som minst ha läst texten högt hemma först. Syftet att läsa ur mina böcker är att ge publiken en chans att höra mitt språk.

Peter Ekberg:

Är det ett föredrag jag ska hålla är jag förberedd och har teman utifrån mina böcker. Jag har lite olika upplägg och kan prata om skrivande, om en bok, om rymden, om robotar... allt efter vilken publik som kommer. Men jag vet ju inte alltid vad som kommer att hända. Ibland finns det ett upplägg och är väldigt bestämt vad jag ska göra, ibland är det en frågehörna där jag svarar på frågor. Då får jag bara hoppas att mina kunskaper räcker.

Hur tycker du att biblioteket ska förbereda sig?

Aino Trosell:

Vi har ofta mejlkontakt innan och då brukar jag fråga hur de vill ha upplägget. Det är ju inte jag som ska komma och säga hur de ska göra, de känner ju själva bäst sin publik. En del inleder med kaffe, en del avslutar med kaffe och en del lägger en kaffepaus mitt i programmet.

De flesta bibliotek nu för tiden kör väldigt enkelt. Jag pratar en timme, sedan är det eftersnack och frågor och kanske lite mingel och ett glas cider och lite bokförsäljning. Ofta lägger biblioteket fram mina böcker så att de som har kommit även kan låna dem fastän biblioteket är stängt, vilket uppskattas.

Peter Ekberg:

Jag tycker att biblioteken är väl förberedda när jag kommer och för det mesta är de väldigt ambitiösa. Och jag tänker ofta att wow, vad mycket resurser de lägger på barn och unga. Imponerande.

Berätta om ett biblioteksbesök du minns

Aino Trosell:

Det är rätt många faktiskt. En del har varit fantastiska med mycket folk och hög stämning. Men i andra änden fanns till exempel länge Grums som min bottennotering när det någon gång i slutet av 1980-talet kom fem till min författarafton på biblioteket. Men då hade jag fortfarande inte upplevt Horndal. En liten ort i Dalarna. På biblioteket i Horndal väntade färre än noll. De som jobbade på biblioteket såg ut som fågelholkar när jag dök upp. Ingen visste att jag skulle vara där och ingenting var förberett; inga affischer, inga annonser, inga flyers och inget muntillmuns snack med läntagarna. Bibliotekschefen hade glömt alltihop. Jag bodde nästan tjugo mil därifrån och trodde att jag hade kört förgäves. Men bibliotekschefen var rådig, det ska vi ordna sade hon och gick in i en angränsande lokal där det pågick en vävkurs. Och så tvångskommenderade hon dem att komma in i biblioteket. Sedan gick hon ut på gatan, hon kände ju folk, och drev in dem och fick ihop en publik. På så sätt blev det en författarafton även i Horndal, riktigt trevlig faktiskt.

Så visst kan det gå alldeles åt pipsvängen. Men då gäller det bara att göra det bästa av situationen. Jag har faktiskt inte upplevt ett enda mässfall under mina fyrtio år som besökande författare på landets olika bibliotek.

Peter Ekberg:

En gång åkte jag väldigt långt och det kom en.....Men den som kom var väldigt intresserad och glad och det var ju tillräckligt. Nu på sista tiden har det tack och lov varit fullbokat på biblioteken. ■

Samarbete med fokus på publiken

TEXT OCH BILD: HELÉN ANDERSSON

Redan under sin tid som chef för bibliotek och allmäncultur inom Kultur och fritid i Marks kommun, var Gunvor Alexandersson övertygad om att samarbete och nya arenor är en framgångsfaktor när det gäller arrangemang.

Min erfarenhet från den tiden är att bara genom att samarbeta mer ökar attraktiviteten och lockar fler besökare, säger Gunvor Alexandersson som numera är enhetschef på Kultur och fritidsförvaltningen i Marks kommun.

Gränsöverskridande

I sin nya roll som enhetschef på Kultur och fritidsförvaltningen har Gunvor Alexandersson en övergripande syn på programverksamhet som i en kommun kan vara allt från mindre program till diverse arrangemang och större event. Inom många av dessa arenor finns det alltid en slags basverksamhet, och en mer utåtriktad verksamhet. Men syftet med ett programutbud är, menar Gunvor Alexandersson, alltid att nå en publik, och i en liten kommun som landsbygdskommunen Mark är vinsterna stora genom att jobba tvärgående mellan många olika program och arenor.

– Vi ska nå alla våra medborgare och vi ska uppfylla den politiska målsättningen, och honnörssordet i Marks kommun är alltid tillsammans med många parter och arenor. Min erfarenhet är att det alltid är bra att hitta olika samarbetspartners och att tänka gränsöverskridande. Jag tror att en kommuns kulturutbud då blomstrar ännu mer, och min förhoppning är att andra aktörer även ska se bibliotekets kompetens.

Lokal

Att hitta nya, oväntade lokaler att arrangera evenemang på och samarbeta med, är en av Gunvor Alexanderssons ut-

maningar. Förutom att det behövs lokaler av olika storlek för olika evenemang, måste lokalen uppfylla vissa tillgänglighetsaspekter och kvalitetsaspekter.

– Allra helst ser jag arrangemang på platser det inte funnits något förut. Egentligen är det bara fantasin som sätter gränser. Och budget förstås, säger hon och berättar om sitt samarbete med ett café i Kinna där hon fått tillgång till deras glasveranda vid poesiuppläsningar.

– Första gången vi skulle vara där var det författaren och kulturskribenten Åsa Linderborg som skulle framträda via Forum för poesi och prosa, och glasverandan blev snabbt full. Då hittade vi helt enkelt ett alternativ i en närliggande kommunal samlingsal, tog bilder på glasverandan som fick agera kuliss under framträdandet, och gick tillsammans tillbaka till caféet efteråt igen för soppa och samtal. Som på ett kulturhus i staden, fast på landet.

Biblioteket

Med sin bakgrund som chef på biblioteket är en av Gunvor Alexanderssons drivkrafter att biblioteken ska utvecklas till en blomstrande, inspirerande kulturarena. Än så länge, menar hon, förlitar sig biblioteken många gånger på de som tycker det är roligt med programverksamhet. Att det till stor del handlar om vilja och goda krafter och att det behövs en politisk vilja och en budget för att satsa på fler resurser och specialister.

– Vi behöver en mer professionell syn på programverksamhet. Allmänculturen tillsammans med biblioteket levererar kvalitet och kulturutveckling via samarbete med kulturutvecklaren. Kanske flera arrangörsutbildningar, och definitivt mer samarbete. För ett programutbud kan vara en inkörsport till litteraturen eller till ett nytt medvetande. Och det är väl det ett bibliotek eller ett museum är till för. ■

Gunvor Alexandersson

Foto: José Glenn Lagunas Vargas

Busig kulturchef efterlyser sinnlighet på biblioteket

TEXT: ELISABETH EKSTRÖM

Katti Hoflin har en gedigen bakgrund som konstnär, artist och bibliotekschef. Nu är hon kulturchef i Västra Götalandsregionen och efterlyser mer sinnlighet på bibblan. Självtog hon med en häst och ställde upp ett kök på biblioteket.

Bred erfarenhet av kulturvärlden är en underdrift när det handlar om Katti Hoflin. Hon är författare och musiker, har varit programledare i tv och chef över flera kulturinstitutioner. Hon är också ordförande för Läselegationen som i somras lämnade över sitt betänkande Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället, till regeringen.

– En förutsättning för att göra ett bra jobb är att ha förståelse för alla olika nivåer som finns. Jag är ju själv konstnär från början, jag vet hur det är att vara en liten frilansande

person längst ut i kapillärerna och jag vet hur det är att leda institutioner, säger Katti Hoflin.

Vi möts över en välmatad lunchmacka i ett litet konferensrum, två våningar över Göteborgs kollektivtrafik- och shoppingnav Brunnsparken. Katti Hoflin har klämt in noll27 i sin fullspäckade mötesdag. Hon är lite sen och ursäktar sig, men när vi sitter mitt emot varandra får jag snabbt hennes fulla uppmärksamhet. För mig är det första dagen på jobbet efter semestern, Katti Hoflin är solbränd, har jobbat i två dagar och är full av energi. Hon sitter med i tre ledningsgrupper, förutom sin egen, och konstaterar att Västra Götalandsregionen är en komplex verksamhet att lära känna.

– Här är kulturen i den högsta strategiska ledningen, där den hör hemma, och det är något att vara stolt över, säger Katti Hoflin som beskriver sin tillvaro just nu som en upptäcksresa där hon lär känna människor och mysterier.

Mångsidig kulturchef

I februari började hon sin tjänst som kulturchef i Västra Götalandsregionen. Då lämnade hon Stockholms stadsbibliotek där hon var stadsbibliotekarie sedan 2015. Innan dess har hon bland annat hunnit med att vara chef för Dunkers Kulturhus i Helsingborg, programledare för bland annat Bollibompa, Djursjukhuset och Bullen, skrivit barnböcker, manus och musik, och stått på olika scener i skilda sammanhang.

– Det är tur att jag har haft alla de andra uppdragen, annars skulle jag ha varit ännu mer förvirrad, eller så skulle de ha tagit någon annan, säger Katti Hoflin och ser inte ett dugg förvirrad ut.

Från 2007 ansvarade hon för barnkulturen på Kulturhuset i Stockholm, och fortfarande ligger arbetet med och för barn och unga henne nära hjärtat. Och biblioteken förstås, när hon talar om biblioteken använder hon genomgående ordet ”vi”.

FAKTA

Namn: Katti Hoflin

På nattduksbordet:

Liv 3.0 av Max Tegmark
(om artificiell intelligens)
Och There, There av
Tommy Orange, en debuterande urinvånare i USA.
Helt ofattbar läsning.

Jobbar med just nu:

Kick-off för vår nya strategiska kulturplan, ett mycket viktigt arbete som ska peka ut vad som är viktigt att prioritera 2020–2023 inom kulturpolitiken i Västra Götalandsregionen.

Det här gör jag på min fritid: Badar kallt, umgås med hästar och odlar (förutom läsning).

Det här visst du inte om Katti Hoflin: Jag är utbildad bonde och fällde en gång en drängkollega som blev för närgången i ladugården med ett klassiskt höftkast (judo).
A propos metoo.

– Bibliotek är ju världens underbaraste institutioner, säger Katti Hoflin och fortsätter:

– Det finns alltid hierarkier inom kultursfären, där kanske samtidskonst, opera och klassisk musik, är finast och så längst ner, typ, är biblioteken. Jag tycker att det är så fascinerande med sådana här hierarkier och tycker att det är intressant att se om man kan vända på dem. För bibliotek är kanske minst glamorösa men de är absolut viktigast. De är ju grunden i demokratin, de är fundamentet.

Hon beskriver sig själv som en ganska ovanlig bibliotekschef, en busig person som har hoppat runt en del och vågat experimentera och ta in nytt i biblioteksrummet.

– Det som fascinerat mig i det här arbetet är att det egentligen inte finns några gränser för vad ett bibliotek kan vara. Det är vi som sätter gränser, och det största hindret är de mentala gränser vi har inne i oss själva.

Flera sinnen

Katti Hoflin tycker att det bästa biblioteket är en levande plats där besökaren kan hitta sammanhang, gå in i berättelser, få uppleva nya saker. Där man får vara kreativ och komma med idéer, ett flexibelt och öppet bibliotek. Vara delaktig och skapa själv, helst ska besökarna också känna ett ägarskap till sitt bibliotek. Men då måste de också få vara med och bestämma över det, och ta ansvar, både som barn, ungdom och vuxen.

En gång tog hon med en livs levande häst till biblioteket för att barnen skulle få chansen att klappa ett djur. Hon har också placerat ett fullt utrustat kök mitt i biblioteket för att barnen ska få ett ordentligt mellanmål så att de inte får blodsockerfall utan orkar vara kreativa.

– Och så tyckte jag att de skulle väcka fler sinnen än syn och hörsel, och att de skulle glömma sig själva, det här ”jag är ful”, ”jag är tjock”, ”jag är fel”. Man glömmer sig själv när man

lagar mat eller bakar något komplicerat eller håller på med farliga knivar så jag förstår inte varför bibliotek inte är ännu mer sinnliga. Vad väntar de på? Varför? För vi är ju den platsen, nästan den sista platsen, där man bara kan komma in, helt gratis, utan några som helst förkunskaper och så sätta igång med sitt grönskande inre.

Hon vill också ha ett bibliotek där litteratur och bildning har en framträdande plats och där programverksamhet är en kärnverksamhet. För att det ska bli bra verksamhet krävs att flera kompetenser samarbetar och att var och en gör det hen är bäst på. Hon sticker inte under stol med att det kan bli motsättningar mellan personalgrupper i arbetet.

– Man tar in en professionell producent som ska hålla i programverksamheten, och så kan det bli surt för varför ska den personen bara få planera eller hitta på roliga saker? Och samtidigt kanske inte alla har det i sig, att vara producent är en annan grej. Man kanske har internationella kontakter, är bra på att förhandla eller på att få samarbeten med bokförlag.

– Bibliotekariens kompetens behövs ju mer än någonsin i dessa fake news-tider så man behöver inte vara orolig för att inte behövas.

Tryggt och säkert

Att prata om programverksamhet utan att komma in på frågor som handlar om utbud och efterfrågan och hur biblioteken ska möta olika politiska åsikter är omöjligt. Katti Hoflin trycker på hur viktigt det är med bra ledarskap, att man får stöd från den förvaltning man tillhör och att säkerheten måste garanteras. I sådana frågor har hon själv tagit hjälp av polisen och Säpo. Men hon tycker också att det är viktigt att man på arbetsplatsen får tid och möjlighet att lära sig mer och att diskutera. Att man har en mediepolicy och använder sig av den, att man gör en programpolicy där man diskuterar var gränser-

Busig och erfaren Som kulturchef i Västra Götalandsregionen har Katti Hoflin stor nytta av sin breda erfarenhet inom kulturvärlden. Nu jobbar hon med en ny kulturplan för åren 2020–2023. Foto: Elisabeth Ekström

na går – och om det finns gränser för biblioteket.

– Där kommer det ju ofta fram att ”vi är ju biblioteket mot rasism” och ”vi är biblioteket mot främlingsfientlighet”. Och det är klart vi är det, det är lagstadgat, men vi är ju neutrala spelare, enligt lagen. Saklig, opartisk, neutral. Det där kan vara en jättediskussion och en jätteutmaning. Ibland måste man ju slåss för till exempel yttrandefrihet, men det är viktigt att det inte finns en rätt uppsättning åsikter och det är den diskussionen man måste våga föra i sin arbetsgrupp.

Intervjutiden med Katti Hoflin rinner iväg snabbt, men jag hinner till sist med att fråga hur det står till med hennes eget skapande för tillfället. Hon hann skriva klart boken om varulven Svante som inte kan sova innan hon bytte jobb, som tur är, säger hon, för det hade hon inte hunnit nu. Och det kan bli fler böcker om Svante. Eller en

ungdoms- eller vuxenbok, kanske.

– Han ploppar upp ibland Svante, och tycker att han har fler äventyr på gång, men vi får se. Sen håller jag alltid på med musik men det är mest bara som friskvård nu för tiden. Jag känner också att jag har ju varit så mycket på olika scener och grejer så jag behöver inte göra det, men det är roligt att skapa.

Katti Hoflin skyndar vidare till nästa möte. Hon uppmanar mig att ta med mackan som jag inte hunnit smaka på under intervjun. Mat är viktigt för kreativiteten. ■

För dig som hellre lyssnar än läser!

Ljudmagasinet innehåller reportage och inslag med tyngdpunkt på kultur och tillgänglighet. Du hör spännande samtal, personporträtt och fördjupande beskrivningar. Vi snackar om de senaste eskapaderna i nöjesvärlden, tipsar om litteratur, film och mycket mer.

Ljudmagasinet är ett gratis månadsmagasin från Kultur i Väst. Du kan lyssna där andra poddar finns eller via vår webb ljudmagasinet.net

Du kan även prenumerera och få en skiva direkt i brevlådan, också det alldeles gratis.

Fyra frågor till fyra bibliotek

TEXT: HELÉN ANDERSSON

Noll27 ställde några frågor om programverksamhet till fyra bibliotek. Svaren ger ingen helhetsbild av hur programverksamheten fungerar på svenska folkbibliotek, men bekräftar att program är en stor och betydande del av verksamheten.

Fyra bibliotekschefer i fyra kommuner av olika storlek svarar här på frågor om programverksamheten finns i deras biblioteksplan, om det finns någon särskild programansvarig på biblioteket, hur de värderar sin programverksamhet och vad som avgör dess innehåll.

Anna-Karin Albertsson

Bibliotekschef Varberg stadsbibliotek:

På vilket sätt finns programverksamhet med i er biblioteksplan?

Programverksamheten finns med i biblioteksplanen och lyfts fram som ett viktigt område.

Har biblioteket någon särskild person anställd som är programansvarig?

En person, plus ungefär en halv till, har stor del av sin tjänst för programverksamhet. Personen samarbetar med fler både på biblioteket och i den övriga kulturavdelningen. Flera personer på lokalbiblioteken och inom barn och unga arbetar också med programverksamhet.

Stadsbiblioteket har stor nytta av att finnas i ett kulturhus.

Vilken utgångspunkt har ni för er programverksamhet och vad avgör vilken programverksamhet ni väljer på ditt bibliotek?

Saxat ur biblioteksplanens tredje strategipunkt: Kulturprogrammets kärnvärden om jämställdhet, folkbildning, folkhälsa och demokrati ska prägla bibliotekets verksamhet. Biblioteket ska stimulera medborgarnas deltagande i samhällslivet. Biblioteket ska vara en medborgarnas arena med plats för så väl omvärldens som lokalsamhällets frågor och därigenom stimulera det demokratiska samtalet. Visionens uppmaning att inspirera människor att uppnå sina drömmar

är vägledande för medieurval, programutbud och aktivitetsformer. I praktiken går det till så att programansvarig arbetar i team med kollegor och för en diskussion om idéer och förslag. Ibland finns ett övergripande tema som när vi hade satsningen "Bibliotek i Varberg mot rasism", eller Finland 100 år till exempel. Vi försöker få program och utställningar i huset att hänga ihop.

Ligger värdet i programmet i sig, eller i att locka nya besökare till biblioteket?

Värdet i programverksamheten skulle jag beskriva som ett både och. I huvudsak ett egenvärde och som positiv bieffekt att locka besökare till biblioteket. (En detalj som visar på detta är att alla föredragshållare får en bok som tack tillsammans med några ord om bokens innehåll. Vilket förstärker en bild av biblioteket som en plats både för föreläsningar och läsande.) Programverksamheten är prioriterad med egen budget med fördelning gjord mellan vuxenprogram och program för barn och unga. Även fördelning mellan stadsbibliotek och lokalbibliotek finns.

Martin Holmquist

Programsamordnare,
Stadsbiblioteket Göteborg:

På vilket sätt finns programverksamhet med i er biblioteksplan?

Programverksamheten har som uppdrag att utifrån ett användarperspektiv bidra till att "öppna världar, ställa frågor och bredda perspektiven". Det är en del av stadsbibliotekets läsförmedlande arbete och ska inspirera till kunskapsinhämtning, bildning, utbildning, att främja fri åsiktsbildning och tillgång till det demokratiska samhället. Verksamheten ska präglas av allsidighet och kvalitet, i dialog med - och med inflytande av - våra användare. Inom vårt grunduppdrag från kulturnämnden ska vi särskilt arbeta för jämlikhet, demokrati och tillgänglighet. I enlighet med bibliotekslagen ska vi visa särskild uppmärksamhet mot barn och unga, personer med funktionsvariationer och personer med andra modersmål än svenska, samt nationella minoriteter.

Foto: Stefan Hermansson

Foto: Stadsbiblioteket, Göteborg

Har biblioteket någon särskild person anställd som är programansvarig?

Ja, jag jobbar heltid som programsamordnare med övergripande ansvar för alla publika evenemang och utställningar.

Vilken utgångspunkt har ni för er programverksamhet och vad avgör vilken programverksamhet ni väljer på ditt bibliotek?

Vi strävar efter att ha ett varierat utbud där det finns något för alla stadens invånare. Programmet ska vara initierat, angeläget och stimulera till eftertanke. Vi vill även skapa förutsättningar för en delaktighetskultur genom att erbjuda workshops, kurser och möten. Prioriterade målgrupper har i år varit unga som inte läser, unga äldre, nyblivna pensionärer, och personer långt ifrån arbetsmarknaden. En utgångspunkt som genomsyrar verksamheten är att stå upp för de mänskliga rättigheterna och alla människors lika värde och vi strävar efter att ha en bred representation i programverksamheten.

Ligger värdet i programmet i sig, eller i att locka nya besökare till biblioteket?

Programverksamheten kan spela en viktig roll i att motverka trenden med minskande bokutlåning genom att inspirera till vidare läsning och fördjupning i ett ämne. Men vi mäter inte programpunkters värde efter besöksstatistik, det viktiga är att deltagarna får en givande upplevelse och förhoppningsvis nya insikter.

Foto: Maria Wiman

Ulrika Svensson

Bibliotekschef Arvika bibliotek:

På vilket sätt finns programverksamhet med i er biblioteksplan?

Det finns en del i planen som heter Programverksamhet. Där står följande: Programverksamheten är en viktig varumärkesbyggande verksamhet för Arvika bibliotek, innehållet i

verksamheten bygger på kommunens kärnvärden. Arvika bibliotek är kommunens scen för barnkultur, litteratur och samhällsdebatt.

Har biblioteket någon särskild person anställd som är programansvarig?

Nej, vi jobbar i team och barnteamet respektive vuxen läsa och vuxen lära tar hand om planeringen av program inom sitt område. Alla hjälps åt med programverksamhet. Teamen står för planering och tittar på att vi får ett brett utbud utifrån våra mål. Ibland har vi ”spänmöten” i helgrupp för att alla ska ha möjlighet att komma med idéer och inspel även inom andra områden än där de är ansvariga. Eftersom programverksamhet ofta innebär extra jobb på kvällar och ibland helger, så försöker vi fördela utförandet på olika personer. När vi bestämt programmet fördelas ansvaret på en eller två medarbetare. Den/de får då ansvar för kontakter, marknadsföring och att finnas på plats under själva arrangemanget.

Vilken utgångspunkt har ni för er programverksamhet och vad avgör vilken programverksamhet ni väljer på ditt bibliotek?

Vår utgångspunkt redogör vi för i biblioteksplanen: (redaktionens urval): I programverksamheten för barn arbetar vi efter ålderstrappan. I programverksamheten för barn eftersträvar vi att tillgodose barnens behov av möten med litteratur och kreativa aktiviteter på fritiden. Av den totala mängden program ska minst 50 procent vända sig till barn och unga. I vår programverksamhet vill vi knyta an till trender, diskussioner och samhällsförändringar samt till pågående utvecklingsarbete inom kommunen. Vi ska erbjuda en scen för den lokala litteraturen. Vi ska i programverksamheten söka kontakt med externa samarbetspartners såsom studieförbund, föreningar, aktionsgrupper med flera. Vi väljer inte bort annan verksamhet. Programverksamheten är viktig och har en egen budget både för barn/unga och vuxna. Vi har tydliga mål och försöker vara breda för att nå olika målgrupper. Naturligtvis försöker vi tänka på vad vi tror besökarna kommer till, men jobbar aktivt med att locka besökare till program som inte lätt säljer sig själv. Ibland tycker vi att bra kvalitet men till lite färre, är motiverat. Det behöver vara en blandning.

Ligger värdet i programmet i sig, eller i att locka nya besökare till biblioteket?

Ibland kan det handla om att locka nya besökare men mer då om att nå olika målgrupper. Syftet med ett program kan vara många olika saker. Det kan vara ett stort och brett arrangemang som lockar många. Det kan också vara för att nå prioriterade målgrupper eller skapa debatt i en angelägen fråga. Program kan vara både underhållning, bildning och utbildning. Vi vill också skapa möten mellan människor och uppmuntra kreativitet i olika former. Det är viktigt att det är lokalt förankrat, vad vi tror att Arvikaborna vill ha.

Carina Bergsten

Bibliotekschef Kiruna bibliotek

På vilket sätt finns programverksamhet med i er biblioteksplan?

Det finns med i biblioteksplanen som ett eget kapitel och lyfts fram som en viktig del av verksamheten.

Har biblioteket någon särskild person anställd som är programansvarig?

Ja, som del av tjänst.

Vilken utgångspunkt har ni för er programverksamhet och vad avgör vilken programverksamhet ni väljer på ditt bibliotek?

Så brett som möjligt. Ska locka alla målgrupper samt äldre.

Ligger värdet i programmet i sig, eller i att locka nya besökare till biblioteket?

Både och. ■

Foto: Ulrika Hannu

PORTO
BETALT

AVS: KULTUR I VÄST 405 44 GÖTEBORG

Pssst...

Du är välkommen
att höra av dig till redaktionen
med tips, idéer och tankar:
redaktionen@noll27.se

**Du missar väl
inte noll27 på webben!**

– Där finns fler artiklar
och samtliga nummer av noll27.

I NÄSTA NUMMER

Nr 4 av noll27 handlar om
unga vuxna. Vi ses!